

УДК 33.053

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА БАЗОВИХ ЕЛЕМЕНТІВ
МЕХАНІЗМУ ВПЛИВУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА РІВНОВАЖНІ
СТАНИ У ЕКОНОМІЦІ**

*Т.Г. Савченко, канд. екон. наук, доцент,
ДВНЗ «Українська академія банківської справи НБУ», м. Суми*
Анотація

У статті обґрунтовано методологічні підходи до формування механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці. Також досліджено базові елементи даного механізму у їх взаємозв'язку.

Ключові слова: механізм, рівновага, банківська система.

Summary

Methodological approaches to determination of mechanism of the banking system influence on the economy equilibrium were studied in the article. Also we investigated basic elements of this mechanism in their intercommunication.

Keywords: mechanism, equilibrium, banking system.

Вступ. Фінансовий ринок України є банкоцентричним: переважний обсяг фінансових ресурсів акумулюється та трансформується комерційними банками. Інші фінансові посередники (лізингові та факторингові компанії, недержавні пенсійні та інвестиційні фонди, страхові компанії, ломбарди) займають порівняно не значний сегмент вітчизняного фінансового ринку. Відтак банківська система стає визначальним чинником впливу на динаміку усіх економічних процесів у державі, зокрема, істотно впливає на формування та підтримку рівноважних станів у економіці.

Аналіз останніх досліджень. Вітчизняні та закордонні дослідники виділяють значну кількість «механізмів» у економіці. До найбільш поширених механізмів, що безпосередньо пов'язані із функціонуванням банків, можна віднести: кредитний (іпотечний) механізм [1-3], механізми пов'язані з валютними операціями [4], механізм інвестиційної діяльності [5, 6], механізм управління банківськими ресурсами [7-9], механізми управління окремими

аспектами банківської діяльності [10-12]. Однак, проблема розвитку наукових підходів щодо формування механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці залишається не дослідженою.

Постановка задачі. Основна мета даної роботи полягає у дослідженні особливостей функціонування базових елементів механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці.

Основний матеріал та результати.

У нашій попередній роботі [13] досліджено методологічні підходи до формування структури механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці. Зокрема обґрунтовано авторське визначення *механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці* (далі механізм) – це сукупність елементів, що перетворюють імпульси генеровані банківською системою та передають їх до мікро- та макроекономічних систем, забезпечуючи вплив даних імпульсів на рівень урівноваженості даних систем. Також обґрунтовано доцільність поділу елементів механізму на дві групи: базові (продуктивні) та допоміжні (непродуктивні).

Перша група елементів забезпечує перетворення та передачу потенціалу імпульсів таким чином, що вони спричиняють істотний вплив на рівноважні стани. Однією із основних властивостей продуктивних (базових) елементів механізму є збільшення економічного ефекту (результату) впливу імпульсів у порівнянні з їх потенціалом впливу. Наприклад, зміна базових процентних ставок центральним банком країн із розвинутою ринковою економікою на декілька базових пунктів, може спричинити у декілька разів більшу зміну ставок за іншими інструментами фінансового ринку та суттєво вплинути на темпи росту ВВП, зайнятість населення, інфляцію та інші макроекономічні параметри, що істотно впливають на рівноважні стани.

Допоміжні елементи механізму не спроможні збільшувати потенціал впливу, а часто навіть зменшують його дієвість. Тобто такі елементи функціонують неефективно та сприяють затуханню потенціалу впливу імпульсу у процесі його перетворення та передачі. Наприклад, до

непродуктивних елементів можна віднести: вплив окремих юридичних або фізичних осіб, що є клієнтами банку на його рівновагу. Певним виключенням можуть бути великі підприємства, які за масштабами співставні із банківською установою. Також непродуктивним елементом можна вважати вплив великих, середніх та малих (за класифікацією НБУ) банків на рівновагу грошового ринку. Дані банки у сукупності контролюють лише близько третини фінансових ресурсів банківської системи України, тоді як найбільші банки – близько двох третин.

На нашу думку, вивчення допоміжних елементів механізму є недоцільним, так як вони не відіграють визначальну роль у результаті впливу імпульсів банківської системи на рівноважні стани у економіці. Як наслідок, не врахування допоміжних елементів істотно не вплине на практичне значення досліджень. Потрібно зазначити, що врахування непродуктивних елементів могло б призвести до необґрунтованого ускладнення структури механізму, що істотно погіршить можливості формалізації взаємозв'язків між його елементами на основі використання економіко-математичного апарату. Крім того, усі без виключення взаємозв'язки, що існують в реальній економіці, просто неможливо врахувати у наукових дослідженнях. Таким чином, у подальших дослідженнях ми абстрагуємось від непродуктивних елементів механізму. Перед вивченням базових елементів механізму та зв'язків між ними необхідно уточнити сутність рівноважних станів та структуру банківської системи, що безпосередньо визначають напрямки подальших досліджень.

На нашу думку, банківська система істотно впливає на рівновагу: кожного банку, грошового ринку, платіжного балансу та економіки в цілому (макроекономічна рівновага). Враховуючи результати досліджень наукових підходів до вивчення економічної рівноваги [14, 15] запропоновано визначення зазначених вище рівноважних станів на які впливає досліджуваний механізм [13].

Загальна структура механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці наведена на рисунку 1. Ключовою ідеєю даного рисунку є

візуалізація взаємозв'язку між складовими банківської системи які генерують імпульси та між економічними системами урівноваженість яких перебуває під впливом даних імпульсів. Необхідно підкреслити, що фактичні взаємозв'язки можуть бути набагато складніші та визначаються динамікою цілого ряду факторів: зміна законодавства, впровадження нових технологій та інновацій у банківську діяльність, розвиток державного регулювання і т.д. Однак, ми намагалися відобразити найбільш стійкі взаємозв'язки, які є основними каналами передачі імпульсів.

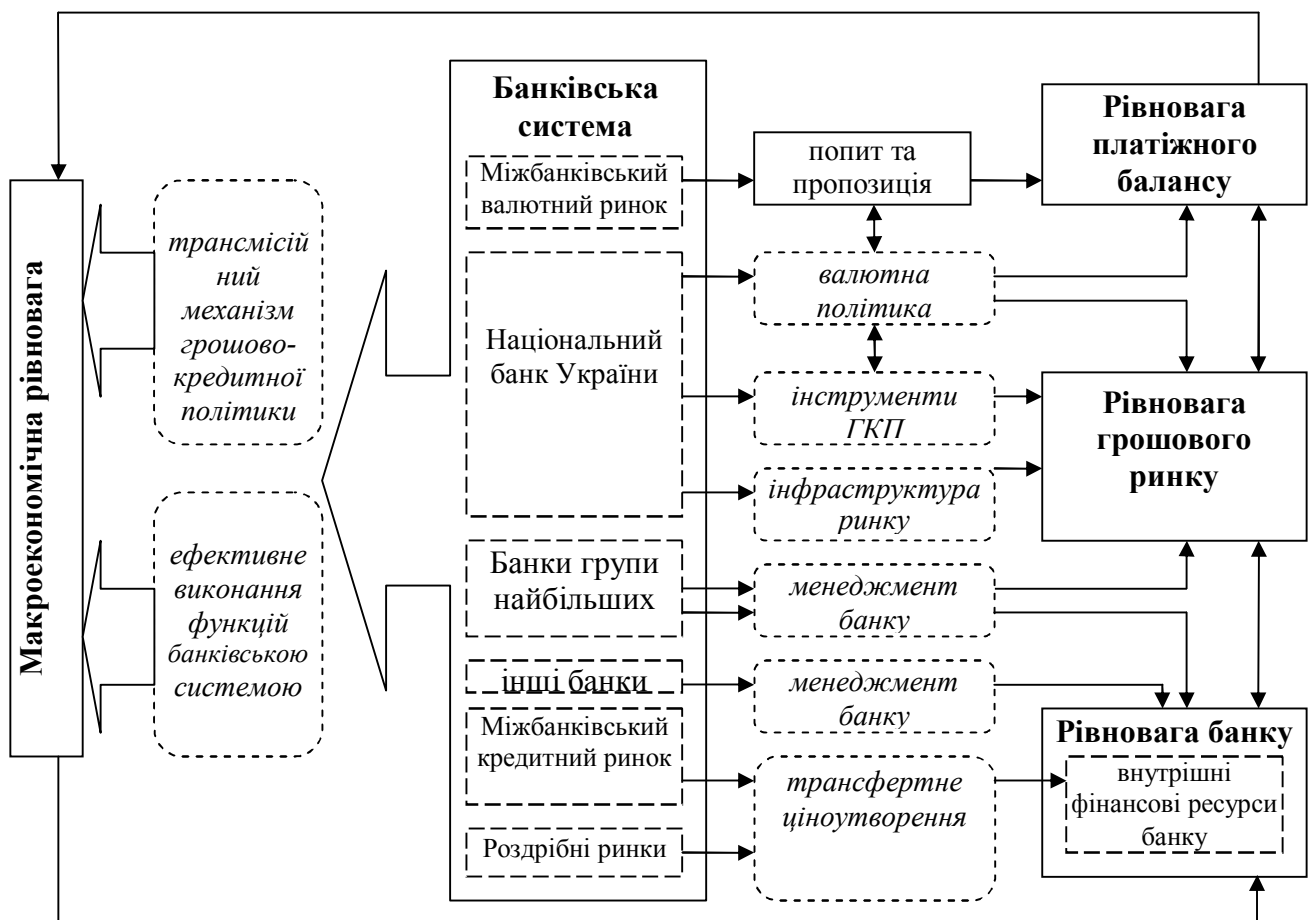

Рисунок 1 – Структура механізм впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці

Найбільша кількість імпульсів, що впливають на рівноважні стани, генерується Національним банком України. Крім того, центральний банк істотно впливає на інші складові банківської системи, які теж генерують імпульси впливу на рівноважні стани. Потрібно зазначити, що на відміну від

інших видів рівноваги, макроекономічна рівновага формується внаслідок впливу банківської системи в цілому. Даний вид рівноваги перебуває під впливом трансмісійного механізму грошово-кредитної політики у формуванні, перетворенні та передачі імпульсів якого приймають участь усі складові банківської системи.

На рисунку відображена ідея перманентного взаємозв'язку між рівноважними станами у економіці. Як зазначалось вище, основна увага приділяється дослідженню особливостей функціонування базових елементами механізму, що спричиняють істотний результат впливу імпульсів, генерованих складовими банківської системи, на рівноважні стани у економіці. До базових (продуктивних) елементів механізму ми відносимо: трансфертне ціноутворення, банківський менеджмент, інфраструктуру грошового ринку, інструменти грошово-кредитної політики НБУ, інструменти валютної політики НБУ, трансмісійний механізм грошово-кредитної політики, а також рівень ефективності виконання банківською системою притаманних їй функцій.

З точки зору формалізації способу передачі та перетворення імпульсів, пропонуємо наведені вище продуктивні елементи механізму розподілити на дві групи: до першої віднесено елементи зі значним рівнем узагальнення та низькою можливістю формалізації, до другої – чітко структуровані елементи з високою можливістю їх формалізації. Під можливістю формалізації ми, перш за все, розуміємо можливість адекватного опису функціонування даних елементів на основі певних масивів цифрових даних, які у подальшому будуть обробляться із застосуванням кількісних (економіко-математичних) методів аналізу.

До першої групи ми відносимо: інфраструктуру грошового ринку, функції банківської системи та банківський менеджмент. Потрібно зазначити, що останній елемент віднесено до першої групи через високий рівень узагальнення та достатню вивченість вітчизняними та закордонними науковцями. До другої групи відносяться: трансфертне ціноутворення, інструменти ГКП, валютна політика, трансмісійний механізм грошово-кредитної політики. Розглянемо

більш детально способи передачі та перетворення імпульсів базовими елементами другої групи.

На рисунку 2 схематично зображено вплив елементів банківської системи, через **трансфертне ціноутворення**, на параметри, що визначають рівень урівноваженості комерційного банку.

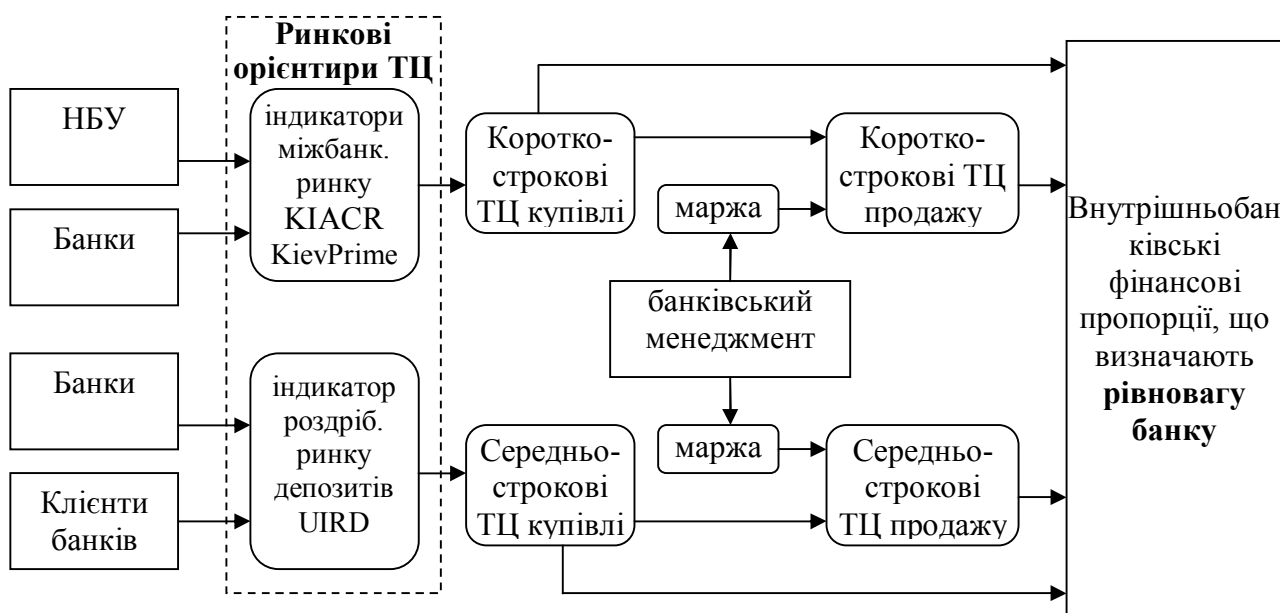

Рисунок 2 – Вплив трансфертного ціноутворення на рівновагу банку

Сутність трансфертного ціноутворення полягає у встановленні в управлінському обліку цін на внутрішньобанківські ресурси, які передаються від одного центру відповідальності (підрозділу) до іншого. Трансфертні ціни у банках переважно встановлюються у межах двох підходів: на основі внутрішніх витрат (собівартості) або на основі ринкових орієнтирів (альтернативна вартість) [16]. Останній підхід передбачає встановлення трансфертних цін купівлі ресурсів на основі ринкових індикаторів. Трансфертні ціни продажу ресурсів встановлюються на основі трансфертних цін купівлі шляхом додаванням відповідної відсоткової маржі. Величина та структура даної маржі залежать від цілей та способів використання системи трансфертного ціноутворення у процесі управління банком. Ринкова модель трансфертного ціноутворення є найбільш

прийнятною для банків та набула найбільшого поширення у міжнародній практиці [16].

Формування трансфертних цін на основі ринкових орієнтирів, а також маніпулювання величиною та структурою трансфертної маржі дозволяють вирішувати ряд актуальних завдань банківського менеджменту, які лежать у площині оцінки ефективності центрів відповідальності та удосконалення управління фінансовими ризиками. Застосування ринкового підходу до трансфертного ціноутворення дає можливість забезпечити збалансування внутрішніх ресурсів банку за: обсягами, строками, валютою та вартістю. Таким чином, трансфертні ціни можуть істотно впливати на три основні характеристики, що визначають рівновагу банку: збалансованість основних фінансових пропорцій, стабільне (стійке) функціонування, прийнятний рівень ефективності діяльності.

Як видно з рисунку 2, у процесі впровадження ринкового трансфертного ціноутворення ключовим є вірний вибір ринкових орієнтирів для трансфертних цін. Ринковими орієнтирами трансфертного ціноутворення, що визначаються на окремих сегментах національного ринку грошей, можуть виступати наступні індикатори: KIACR, KievPrime та UIRD. Для визначення трансфертних цін за окремими операціями (переважно з нерезидентами) можуть використовуватись орієнтири закордонних фінансових ринків: LIBOR, EURIBOR, MIBOR, MosPrime, RIBOR і т.д. У 2011 році в Україні сформувались достатні передумови для комплексного запровадження ринкового підходу щодо розрахунку трансфертних цін. Зокрема, з травня 2011 року в Україні започатковано визначення індексу вартості роздрібних депозитів фізичних осіб UIRD (Ukrainian Index of Retail Deposit Rates). Даний індекс може стати ринковим орієнтиром для розрахунку трансфертних цін за строками від 3 до 12 місяців.

Наступним чітко структурованим елементом механізму впливу банківської системи на рівноважні стани, який характеризується достатніми можливостями для формалізації економіко-математичними методами, є

інструменти грошово-кредитної політики Національного банку України
(рис. 3).

Відповідно до статті 1 закону України «Про Національний банк України», грошово-кредитна політика (далі ГКП) – це комплекс заходів у сфері грошового обігу та кредиту, спрямованих на забезпечення стабільності грошової одиниці України через використання визначених цим законом засобів та методів [17]. Порядок формування та реалізації грошово-кредитної політики переважно регулюється розділом IV даного закону.

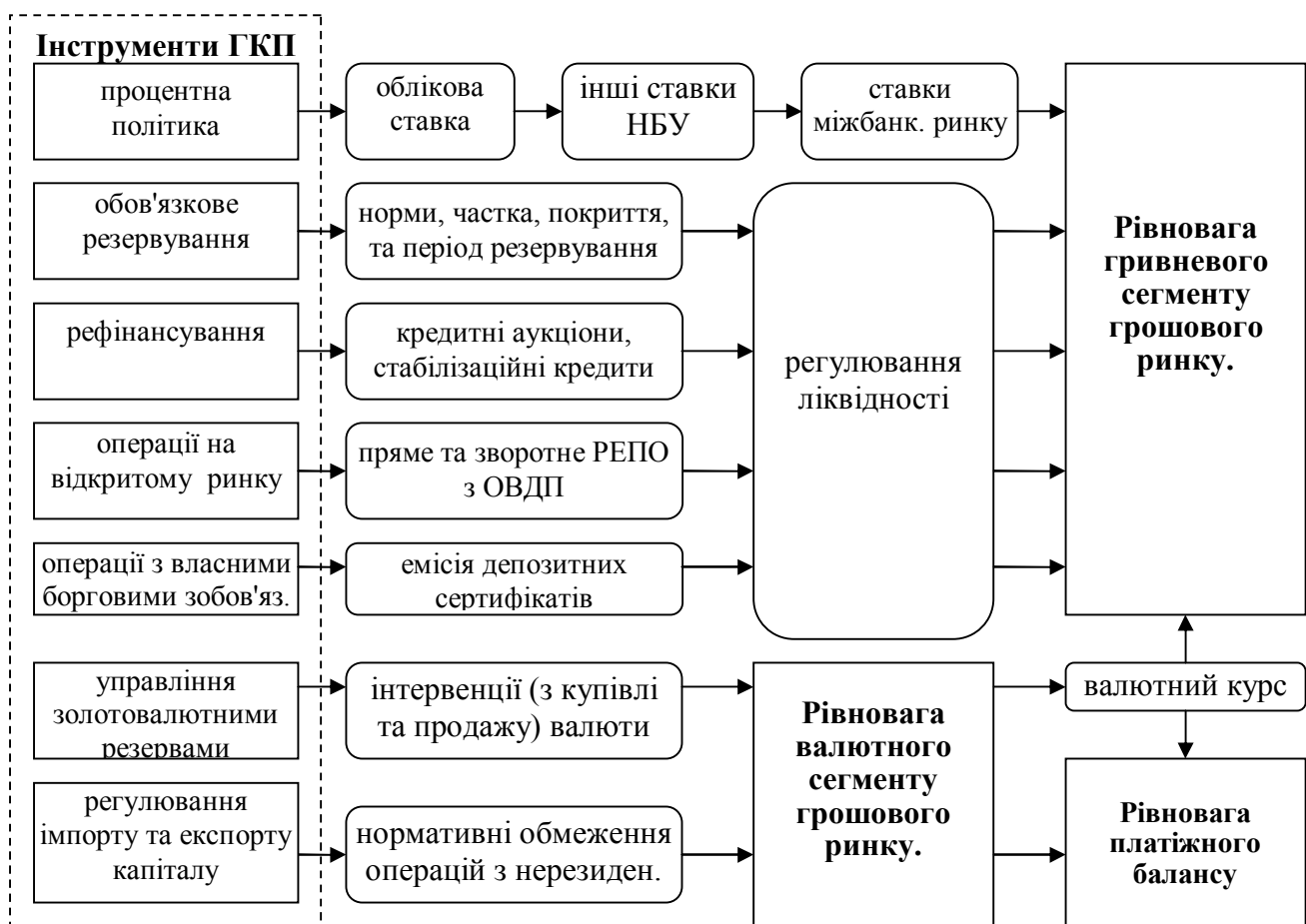

Рисунок 3 – Вплив інструментів ГКП на рівновагу грошового ринку та платіжного балансу

Зокрема, у статті 25 визначено основні інструменти грошово-кредитної політики: обов'язкове резервування; процентна політика; рефінансування; емісія власних боргових зобов'язань та операції з ними; операції з цінними паперами на відкритому ринку; управління золотовалютними резервами; регулювання

імпорту та експорту капіталу. Останні два інструменти ГКП переважно впливають на рівновагу валютного сегменту грошового ринку та платіжний баланс. Інші інструменти, переважно через банківську ліквідність, впливають на збалансування та стабілізацію попиту і пропозиції на гривневому сегменті грошового ринку (рис. 3).

Імпульси, що продукуються процентною політикою, характеризується специфічним способом поширення та істотним впливом на усі економічні процеси, зокрема на рівноважні стани. Як наслідок, даний інструмент вважається основним у країнах з розвинутою ринковою економікою. Більшість центральних банків даних країн активно знижували базові процентні ставки у 2008-2009 роках для подолання наслідків світової фінансової кризи. Однак в Україні процентний канал трансмісійного механізму практично не діє, тому наведений на рисунку 3 спосіб передачі імпульсів процентної політики НБУ в основному потрібно розглядати як гіпотетичний приклад.

Як зазначалось вище, грошово-кредитна політика спрямована на забезпечення стабільності грошової одиниці України. Відповідно до статті 6 закону України «Про Національний банк України» стабільність грошової одиниці розглядається у контексті досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. У відповідності до статті 1 даного закону, цінова стабільність трактується як збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції, що вимірюються індексом споживчих цін.

На макроекономічному рівні стабільність темпів інфляції досягається шляхом збалансування попиту та пропозиції на грошовому ринку. Зазначимо, що попит повинен переважно обумовлюватись транзакційними (пов'язаними із реальними потребами економічних суб'єктів у процесі формування, розподілу та перерозподілу валового продукту), а не спекулятивними мотивами. Національний банк через банківську систему формує пропозицію на грошовому ринку. При виваженій грошово-кредитній політиці темпи росту грошової маси

відповідатимуть динаміці товарної маси, що відповідно до рівняння обміну Фішера забезпечить низькі темпи інфляції.

Таким чином, можна зробити висновок, що грошово-кредитна політика НБУ спрямована на досягнення рівноваги грошового ринку. Дане твердження ґрунтується на тотожності проаналізованих цілей ГКП та основних характеристик рівноваги грошового ринку, які були обґрунтовані нами вище: збалансованість попиту і пропозиції грошей, стабільність ринкової кон'юнктури та наявність умов для ефективної взаємодії між учасниками грошового ринку для досягнення їх економічних цілей. Останню характеристику, з точки зору держави, потрібно розуміти як досягнення кінцевих цілей державної економічної політики (стабільно низька інфляція та прийнятні темпи росту ВВП); а з точки зору інших учасників ринку (які не є фінансовими посередниками) як можливість ефективного задоволення попиту на гроші.

Як зазначається у нашій публікації, інструменти **валютної політики НБУ**, що забезпечують безпосередній (прямий) вплив на параметри валютних відносин, класично поділяються на дві основні групи: економічні та адміністративні [18]. До складу основних економічних інструментів валютної політики центрального банку належать: регулювання режиму валютного курсу, девальвація і ревальвація валют, диверсифікація валютних резервів, девізна політика. Адміністративні інструменти валютної політики переважно представлені різноманітними валютними обмеженнями.

Таким чином, управління золотовалютними резервами та регулювання імпорту і експорту капіталу одночасно можна розглядати як інструменти грошово-кредитної політики НБУ та інструменти валютної політики НБУ. У даному контексті регулювання імпорту та експорту капіталу доцільно розглядати, як складову адміністративних інструментів валютної політики. Управління золотовалютними резервами є синтезом двох економічних інструментів валютної політики: диверсифікації валютних резервів та девізної політики. Останні два інструменти валютної політики безпосередньо впливають на збалансування та стабілізацію попиту і пропозиції на валютному сегменті грошового ринку. Як

наслідок, вони сприяють наближенню міжбанківського валютного ринку до рівноважного стану, що, через прийнятну динаміку валютного курсу, сприяє досягненню рівноваги платіжного балансу (рис. 4).

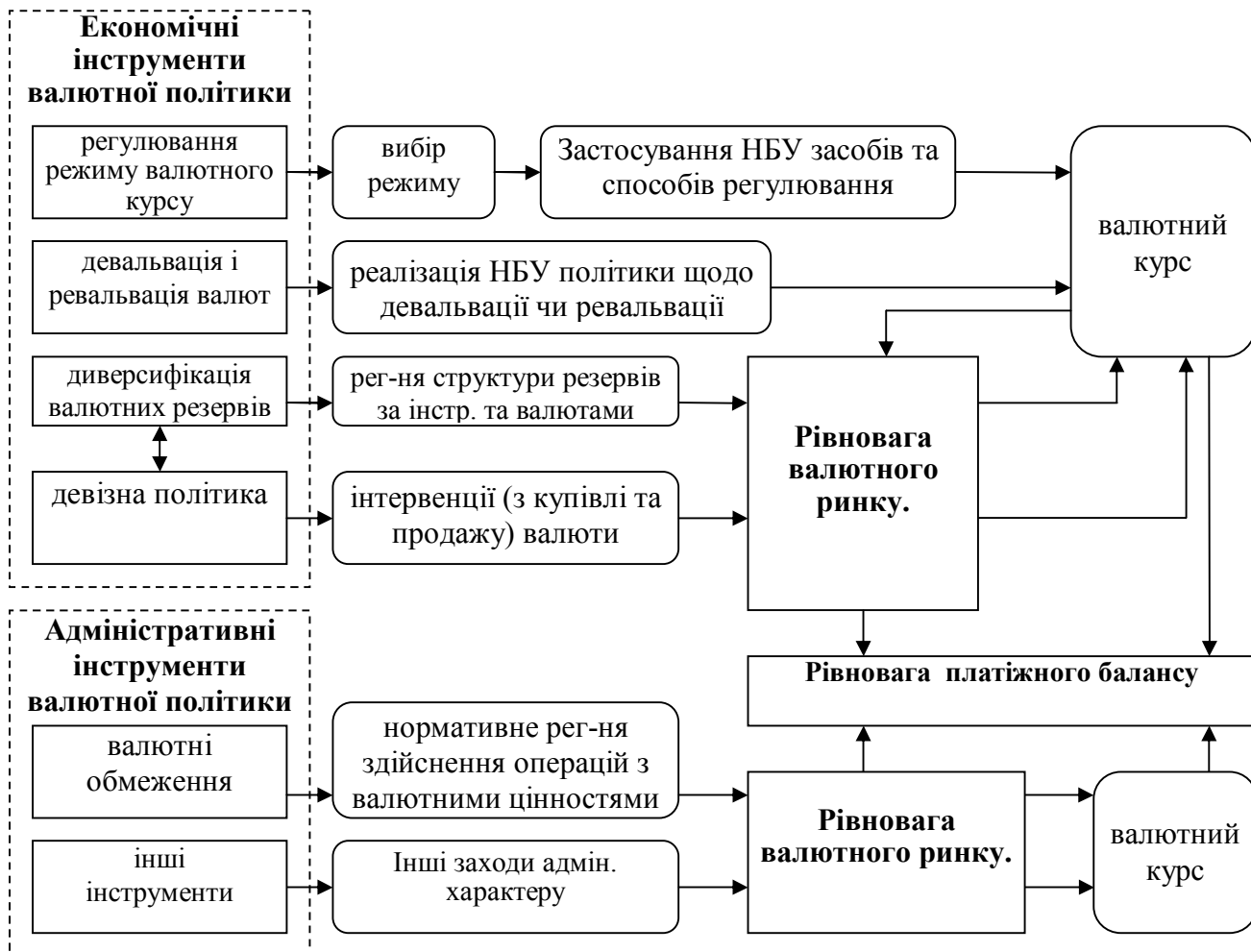

Рисунок 4 – Вплив валютної політики на рівновагу валютного ринку та платіжного балансу

Регулювання режиму валютного курсу та девальвація і ревальвація валют, як основні економічні інструменти валютної політики, безпосередньо впливають на динаміку валютного курсу. Надалі через валютний курс дані інструменти впливають на рівновагу валютного ринку та платіжного балансу (рис. 4). Адміністративні інструменти валютної політики, через обмеження окремих груп валютних операцій, спочатку впливають на рівновагу валютного ринку, а потім на динаміку валютного курсу та рівновагу платіжного балансу. У

свою чергу, як показано на рисунку 1, рівновага платіжного балансу пов'язана із макроекономічною рівновагою.

У дисертаційному дослідженні Журавки Ф.О. зазначається, що валютна політика здійснюється з метою забезпечення стабільності обмінного курсу національної валюти та збалансованості платіжного балансу країни [19, с. 8]. Також у авторефераті зазначається, що головними суб'єктами реалізації валютної політики виступають центральні банки. Наведені твердження узгоджуються зі змістом закону України «Про Національний банк України», зокрема, у статті 7 визначено функції НБУ щодо: 1) складання, аналізу та прогнозування платіжного балансу; 2) здійснення валютного регулювання та валютного контролю за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій. Таким чином, за своїм внутрішнім змістом валютна політика НБУ спрямовується на стабілізацію та збалансування валютного ринку та статей платіжного балансу. Іншими словами основною метою валютної політики є урівноваження валютного ринку та платіжного балансу держави.

Останнім елементом механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці є **трансмісійний механізм грошово-кредитної політики** Національного банку України. Даний механізм впливає на економічні процеси через окремі канали. Фахівці НБУ у структурі монетарного передавального механізму України виділяють чотири канали: процентний, кредитний, валютний (в складі каналу вартості активів) та канал очікувань економічних суб'єктів [20, с. 207]. Порядок впливу трансмісійного механізму ГКП на макроекономічну рівновагу доцільно розглядати у розрізі визначених вище каналів. Через дані канали здійснюється передача імпульсів від Національного банку України до суб'єктів економічних відносин (рис. 5).

Передача імпульсів у межах процентного каналу починається зі зміни центральним банком процентних ставок за своїми операціями, перш за все базової ставки. Далі відбувається зміна ставок на міжбанківських ринках, а потім на роздрібних ринках фінансових ресурсів на яких основними

кредиторами виступають банки. Зміна ставок на оптових та роздрібних фінансових ринках спричиняє зміни у рішеннях суб'єктів економічних відносин щодо заощаджень, інвестицій та споживання, що у кінцевому підсумку впливає на динаміку ВВП та інфляції (рис. 5). Потрібно зазначити, що процентна політика НБУ та процентний канал механізму ГКП є основою антициклічної монетарної політики, що реалізується у економічно розвинених країнах світу.

Рисунок 5 – Вплив трансмісійного механізму на макроекономічну рівновагу

Працівники НБУ вважають процентний канал трансмісійного механізму одним із основних [20; 21]. Даний підхід також знаходить відображення у нормативних актах Національного банку. Однак, на практиці існує цілий ряд проблем, що стримують ефективну передачу імпульсів у межах процентного каналу трансмісійного механізму грошово-кредитної політики в Україні.

У межах кредитного каналу спочатку відбувається застосування окремих інструментів грошово-кредитної політики, перш за все норм обов'язкового резервування, які істотно впливають на обсяг вільних кредитних ресурсів банків. Регулюючи пропозицію кредитних ресурсів банків, зокрема через механізм кредитної мультиплікації, Національний банк впливає на динаміку

інвестицій, споживання та інші макроекономічні показники. У межах валютного каналу, перш за все через девізну політику та валютні обмеження, регулюється динаміка валютного курсу. Таким чином, НБУ впливає на інвестиції, чистий експорт та інші макроекономічні показники, що істотно залежать від зовнішньоекономічних та валютних відносин. Канал очікувань відображає потенційну реакцію економічних агентів на зміни у засобах та методах грошово-кредитної політики НБУ.

Імпульси, що передаються кредитним та валютним каналом, а також каналом очікувань у кінцевому підсумку істотно впливають на ВВП та інфляцію. У відповідності до запропонованого нами визначення, макроекономічна рівновага характеризується збалансованістю основних макроекономічних пропорцій, що забезпечують стійкий ріст ВВП в умовах цінової стабільності. Як наслідок, ВВП та інфляція є основними параметрами, що визначають макроекономічну рівновагу.

Висновки. У даній роботі нами розглянуто науково-методологічні підходи до вивчення особливостей функціонування базових елементів механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці. На нашу думку, даний механізм складається з семи базових елементів: ринкове трансфертне ціноутворення, банківський менеджмент, інфраструктура грошового ринку, інструменти грошово-кредитної політики НБУ, інструменти валютної політики НБУ, трансмісійний механізм грошово-кредитної політики та функції банківської системи.

Більш детально нами розглянуто особливості функціонування чітко структурованих базових елементів механізму, дія яких може бути ефективно формалізована різними способами. У межах даної роботи ми лише коротко розкрили логіку перетворення та передачі потенціалу імпульсів за допомогою даних елементів механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці. У подальших дослідженнях функціонування зазначених елементів буде досліджуватись із застосування економіко-математичних методів.

Список літератури

1. Крупка, М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: монографія/ М. І. Крупка; Мін-во освіти і науки України, Львівський нац. ун-т ім. І.Франка. - Львів: ЛНУ ім.І.Франка, 2001. - 608 с. –
2. Карбівничий, І. В.. Механізм формування та реалізації кредитної політики банку: дис. ... канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 - Гроші, фінанси і кредит : / І. В. Карбівничий; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України".. - Суми: [Б. В.], 2011. - 216 с.
3. Павлишин, О.П. Механізми стимулюючого впливу кредиту на розвиток економіки регіону: автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.04.01 - фінанси, грошовий обіг і кредит/ О. П. Павлишин; Мін-во освіти і науки України, Тернопільська академія н/г. - Тернопіль: [Б. В.], 2005. - 20 с
4. Журавка, Ф.О. Механізм реалізації валютної політики в Україні: дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.08 - Гроші, фінанси і кредит : захист 30.10.2009/ Ф. О. Журавка; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми: [Б. В.], 2009. - 418 [6] с
5. Старовойт-Білоник, К.І. Фінансовий механізм інвестиційної діяльності комерційних банків: автореф. дис. канд. економ. наук : спец. 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит/ К. І. Старовойт-Білоник; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К.: [Б. В.], 2008. - 20 с
6. Механізм банківського інвестування в умовах ринкової економіки: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 [Електронний ресурс] / О.О. Вон Романов Кріспін; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. — Л., 2009. — 22 с. — укр.
7. Вожжов, А.П. Природа и механизм трансформации банковских ресурсов: дис. доктора економ. наук : спец. 08. 00. 08 - деньги, финансы и кредит/ А. П. Вожжов; Украинская академия банковского дела Национального банка Украины. - Суми: [Б. В.], 2007. - 442 с
8. Фінансовий механізм управління ліквідністю банку: монографія/ ред. Ю. С. Серпенінова. - Суми: Університетська книга, 2011. - 136 с.
9. Оцінка та управління ресурсним потенціалом банків: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 [Електронний ресурс] / О.М. Музичка; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. — Л., 2010. — 21 с. — укр.
10. Галайко, Н.Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення ефективності діяльності банку: автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит/ Н. Р. Галайко; Нац. академія наук України, Ін-т регіональних досліджень НАН України. - Львів: [Б. В.], 2008. - 20 с
11. Криклій, О.А. Фінансовий механізм управління філіями банку : дис. ... канд. економ. наук : спец. 08. 04. 01 - фінанси, грошовий обіг і кредит/ О. А. Криклій; Українська академія банківської справи Національного банку України. - Суми: [Б. В.], 2004. - 185 с
12. Михайлюк, Р.В Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків: автореф. дис. ... канд. економ. наук : спец. 08.00.08 - гроші, фінанси і кредит/ Р. В. Михайлюк; Тернопільський нац. економічний ун-т. - Тернопіль: [Б. В.], 2008. - 20 с
13. Савченко Т.Г. Структура механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці // Економіка і регіон. – 2011. – №2. – С.106-115
14. Савченко, Т.Г. Економічна рівновага: сутність та класифікація// Економіка і регіон. – 2010. – №2. – С.106-115.
15. Савченко, Т.Г. Класифікація моделей економічної рівноваги/ Т. Г. Савченко, О. С. Качаєв //Вісник Української академії банківської справи. - 2009. - N 2. - С. 22-30
16. Савченко Т.Г., Макаренко М.І. Система трансфертного ціноутворення в комерційних банках [Текст]: Монографія - Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2008.- 238 с.
17. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. №679-XIV// <http://zakon1.rada.gov.ua>

18. Савченко Т.Г. Єпіфанова М.А. Оцінювання ефективності інструментів валютного регулювання в Україні // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – №2. – С.161-170
19. Журавка, Ф.О. Механізм реалізації валютної політики в Україні: автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.00.08 - Гроші, фінанси і кредит / Ф. О. Журавка; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми: [Б. В.], 2009. - 27 с.
20. Монетарна політика Національного банку України: сучасний стан та перспективи змін / За ред. В.С. Стельмаха. – К.: Центр наукових досліджень Національного банку України, УБС НБУ, 2009. – 404 с.
21. Гребеник Н.І. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні. Стаття друга. Розвиток і оптимізація механізмів та інструментів монетарної політики // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 2. – С.10-15

Савченко, Т.Г. Загальна характеристика базових елементів механізму впливу банківської системи на рівноважні стани у економіці [Текст] / Т.Г. Савченко // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою : збірник наукових праць. Серія Економіка. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – Т. XIII. – Вип. 218. – С. 135-150.